

Nr. 2
An. IX.
1885.

Gherl'a
15/27
Ian.

FAMILIAR

Apare in 1/13 si 15/27 a lunei. — Pretiulu pre unu anu e 4 fl., $\frac{1}{2}$ anu 2 fl.
pentru Romani'a pre anu 10 franci — lei noi.

GEORGE CHITIU.

George Chitiu, fiulu unui micu negutiatoriu din Craiova, s'a nascutu la 24 Augustu 1828. In 1836, indata dupa fundarea scolilor nationale in Romani'a, intrà in scol'a primara din Craiova la vârsta de 8 ani, unde absolvà tôte cursurile cum si celea gymnasiali cu unu succesu atâtu de stralucitu, încâtu la recomandarea repausatului I. Maiorescu, atunci directoru alu gymnasialu, Ionu Bibescu, fratele Principelui domnitoriu Bibescu, 'lu trimise cu propriile sale cheltueli se continue studiile in colegiulu S. Sav'a din Bucuresti, in consideratiunea talenteloru precece, de care dedese probe, si a pucineloru midilöce de care dispunea parintii sei. Dupa-ce frecuentà in timpu de patru ani cursurile acestui colegiu, tînerulu Chitiu fù numitu profesoru de limbele clasice, chiar' in scöva de unde abiã esise cá elevu.

In 1848, George Chitiu nu erà decät de 20 ani, cându avù onörea de a fi numitu comisaru de propaganda alu guvernulu revolutionaru, in Romani'a. — Munteni'a.

In 1857, George Chitiu se întörsè in tiëra, unde se stabilì in orasiulu seu natalu. La Craiova luà directiunea unui jurnal sub titlulu „Vocea Oltului.“ George

Chitiu deveni din aceea epoca unulu din aperiatori cei mai ageri ai regeneratiunei tierei sale, si unu barbatu politicu in tötã poterea cuventulu.

Elu fu in mai multe rënduri Présiedinte de Tribunalu, Procuroru la curtea de Apelu, Primaru alu orasiulu Craiova, Decanu alu corpulu de advocati, in fine la 1867 fu alesu deputatu la Camera.

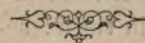
Elu se distinsè mai alesu in Senatu la 1876 prin mișcatorulu discursu contr'a celui din urma Ministeriu conservatoru. Cu evenimentulu venirii la potere a partidulu liberalu, Dlu George Chitiu fù numitu ministru alu Culteloru si Instructiunei publice in cabinetulu presidatu de repausatulu Iepureanu, unde remase si in celu formatu de Ionu Brateanu, in care in diverse restimpuri tiëndu si alte portofolii.

Din o nascere obscura, fara protectiune, lipsitu de avantajele pe care le procura averea, numai prin simpla autoritate a meriteloru personale, ideile, sentimentele si energi'a s'a a potutu se se redice pâna la cea mai inalta

trépta a scarei sociale, ocupandu unu rangu de distinctiune printre barbatii eminenti ai tierei sale.

GEORGE CHITIU.

VIATIA JERTFITA.

Novela istorica originala

de

V. R. BUTICESCU.

(Premiata cu unu cotoru de auru batutu cu petrii nestimate si provediutu cu péna de auru.)

(Urmare.)

E nópte, — o nópte de tótna.

Nici luna, neci stele — — dar' in departare spre médiadî si spre apusu se vede o cétia, luminata de focuri.

Pe malulu Dunarii stá unu barbatu cu arm'a la pitioru, innaltu si neclintitu.

Tacerea e petrundietóre, — numai batai'a valoriloru se aude din cându in cându.

Elu stá pe malulu romanescu, si privesce intetitu dincolo spre malulu tureiloru.

Unu vântu rece ce trageá pe Dunare 'n josu i leganá pletele ce se asiediáu pe umerii lui, — elu stateá cá unu stêlpu de marmuru cu faci'a spre Dunare.

Dar' éta-lu — se mișca...

Pe faci'a Dunarii se vede unu punctu negru, si in préjm'a lui jóca valorile in cretie lungi.

Totu mai aprópe... mai aprópe... si se desfasiura o luntre, ce lunecá pe valuri cá unu pesce.

Luntrea se apropie de malu, face unu semnu, — barbatulu din malu respunde, si se apropie de luntre.

Luntrasiulu priponesce, canta in giuru, apoi sare pe malu.

— Bine ai venitú Ali, — dîsê grecesce, celu ce acceptá.

— Luntrasiulu privi in giuru, apoi incepù:

— Sentinele si posturi mișca de-alungulu malului, si focurile ardu strașnicu...

— Ei Ali, — boieriulu Blagu e vulpe tréza; cu unu ochiu dórme, cu altulu pândesce.

— Si apoi?

— Treceti! — Incungiurati taber'a, — boieriulu se desmérda cu cocón'a, — incungiurati taber'a... dati atacu, si apoi — tréb'a mea. Mregea e intinsa.

Ali beiu, capitanulu ostiloru turcesci dádù man'a cu cest'a, si i-o strîfse cu afectiune.

— Chiru Ienache, — eu sum de origine grecu. Mec'a mea e Aten'a....

— Ali beiu, — si eu sum grecu, léganulu meu e Fanarulu.

— Eu grecu, tu grecu; dușmanii lupta si scadu; noi facemu socóta si sporimu!

— E bine Ali, noi stámu pe vorba; dar' bine legatu, bine deslegatu.

Eu vi dáu óstea si pe boieriulu, — cocón'a e a mea! Eu vi dáu tronulu unei tieri, si nu-mi tiénu decátu o margea; dar' acést'a e a mea!

Ali își puse mânile pe peptu si rostí numele lui Allah in semnu de juraméntu.

Apoi dádura mân'a. Ali voti se se întórca, dar Chiru Ienache î-lu tiénu de mâna.

— Ali Ali, vorba verde si la intielesu. Mehmetu beiulu rîvnescu la tronulu tierii: se-lu aiba; tu rîvnesci

la locul beiului: se-lu ai; ér' eu dorescu se am acésta femeia, si voiu se-o am!

— Chiru Ienache, — parol'a mea si numele lui Allah!...

— Bine Ali! Tu jori pe Allah, ér' eu joru pe acestu iataganu.

Grecii se imbraçisiara, si se despartira.

Ali porni luntrea, si trecù cá sagét'a. — Chiru Ienache remase pe malu.

Nici luna, nece stele, — numai in departare spre média-dî si spre apusu se vedeá o cétia luminata de focuri.

Dincolo de Dunare focurile turciloru, dincóce focurile taberei române.

Departu in giurulu taberei cerculáu sentinele si posturi ostasiesci ér' in midiloculu taberei într'unu cortu boieriulu Blagu, treazu si fericitu.

Ba, — fericitu; dar' nu treazu!

Lânga elu siedeá cea mai frumósa femeia pe pamentu. — Si Blagu vítézulu priviá in ochii mortii, si erá treazu; dar' cându priviá in ochii acestei femei erá beatu.

Lânga elu siedeá Irin'a, cea mai frumósa, cea mai buna si mai scumpa soçie ce-a desmierdatu candu-v'a pe unu barbatu vítézu. Romanc'a, care si-a trimisu barbatulu in lupta pentru dragulu tierii; soçi'a, care a alergatu de-alungulu tierii si traiesce in cortu de dragulu barbatului.

— Pentru ce ai venitú aici? întrebà Blagu cu dragoste.

— Ah Blagu! nu scii cà lumea e prea mica, cá se nu o potu strabate de dragulu teu.

Blagu o sarutà, si éra o întrebà:

— Pentru ce vii tu aici, porumbitiá in cuibu de vulturi?

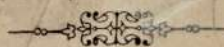
— Unde este vulturu cá dorulu, Blagule?

— Nu te temi tu aici Irino, aici pe acestu câmpu, unde se calca tóta ród'a si tóta flórea; unde se stêrpesce totu ce-a facutu Domnedieu frumosu si viu, si încântatoriu — si se acopere cu cadavre si cu sânge?

— De ce m'asía teme eu, déca Blagu e lânga mine, de ce se póte teme vit'a crescuta pe stejaru? Vedi Blagu, e gielnicu unu câmpu cu ómeni morti si invescutu cu sânge de frate, cu sânge de vitegi; dar' aici invétia o femeia se ve admire si se ve adoreze. Ah, aici e mare barbatulu, si puçina femeia; aici aflamu noi idealurile, pe care le visamu; idealuri intrupate in barbati nostri.

— Inchidu ochii, visezu — si in visu îmi imbraçiesezu idealulu, unu idealu precum î-lu viséza o femeia, — si apoi deschidu ochii, si te vedu pre tine, — si tu esci barbatulu meu.... Noi nu scinu face vitegi, dar' sîntemu falnice si mândre prin marirea vóstra.

(Va urmá.)

Asasinarea

lui
Mihaiu Vitézulu
Domnulu Romaniei

(1601.)

Drama istorica in trei acte, scrisa in versuri

de

A. G. Draghicescu.

— Premiata cu 200 franci — in aur. —

PERSÓNELE:

Mihaiu Vitézulu, domnulu Romaniei.

Teodor'a, mam'a lui Mihaiu.

Flórea, soa'a lui Mihaiu.

Florica, fét'a lui Mihaiu.

Petraşcu, }
Nicolaş, } Principi, fii ai lui Mihaiu.

Mihalcea }
Bab'a Novacu }
Radu Cluceru } beetrâni Generali Români.

Radu Buzescu }
Stroe Buzescu } Capitani Români.

Preda Buzescu s. a.

Ofiçieri, Soldati Români.

Stanu, copilul de casa alu Palatului.

O beetrâna, doic'a Florichi.

Stefanu Csáky

Moise Secuiulu

George Mako

Ioanu Mikloş

St. Hadnagy

Bast'a, generalu austriacu.

Iacobu Bori, confidentu alui Basta, asasinulu lui Mihaiu.

Ofiçieri Maghiari, Sentinele Maghiare — Soldati Valoni s. a.

Se petrece in Transilvani'a la an. 1601.

Scen'a I.

Complotulu:

Magnati Unguri: *Stefanu Csáky, Moise Secuiulu, George Mako, Stefanu Hadnagy, Ioanu Mikloş s. a.*

Stefanu Csáky.

Inalta nobilime a neamului Magiaru,
Se departamu din sufletu adi ori ce visu zadaru;
Se ne unimu cu totii in inimi si credintia:
Se infruntamu peirea ce cruntu ne amenintia; —
Unu inimicu puternicu asupra-ne se 'atinde:
Românulu, ah! ce nume cumplitu, si cum s'aprinde
In sufletu-mi mâni'a, cându cugetu că ntr'o di
Acestu selbatecu populu, vai! ne va coplesi!
De cându veni pe tronu-i Mihaiu celu îngâmfatu,
Peri pentru noi pacea si traiulu celu galantu;
Palesce Resaritul la numele-i de fiara!
De spad'a-i fulgeranda, Apusulu se 'nfióra!...
Si prada, si robesce estu tigru 'nfuriatu,
Totu ce stă in potriua la cugetu-i spurcatu.
Voiesce se 'ngenunche din munti si pâna 'n mare
Ori ce poporu potrivnicu... se fie-imperatu mare!...
Deci, nu mai este vreme o clipa de pierdutu,
Se chibzuimu cu totii că ce e de facutu
Spre-a sfarimá trufi'a estui nerusinat, u
A carui tiénta este se pèrdia-alu nostru Statu!...

Moise Secuiulu.

Dar' ce-amu puté asupr'a-i cându are mâna buna
Cu Rudolf imperatulu, ce-atât'a îlu îmbuana?...
(Toti stău pe gânduri.)

Csáky.

Că fulgeru o idee prin sufletu-mi trecu
Si de-o sperantia dulce de-odata o umplu;
Sciti Cavaleri, că Bast'a a lui Rudolf unéla
Pentru Mihaiu nutresce o ura ne 'mpacata?...
C'un ochiu cruntu că de fiara privesce-a sa marire,
Alesu de cându voiesce se ia in stapênire
Domni'a Transilvanei... la care elu tiéntesce,
In fie-care clipa la numele-i scârşnesce...
Desi nu-'i omulu nostru, ci e unu soiu de fiara
Estu veneticu de Basta cu inima amara,
Dar' se-lu primim in ceta... momentul e cumplitu...
E omu cu influintia,... nimicu mai nimerita:
Se-i dămu guvernulu tieiei si-asiá ne vom salvá
De-a lui Mihaiu urgie... de-o sôrte-asiá de grea!...

(a parte)

Guvern!.. mai bine mórte... decât se-i dáu guvernulu
Acestui omu pe care nu-lu rabda nici Infernulu!...

Moise Secuiulu.

O! Cavalerie Csáky!... o patriotu barbatu!...
In veci numele-ti fie maritu si laudatu!...
Margaritaru e vorb'a-ti... si mintea-ti inspirata
De celu A-totu-putinte, ne-arata calea drepta:
Asiá vomu face dara, pe Bast'a-'lu vomu gati
Se fie cu noi si-ast'felu pe duşmanu vomu pali!...

Scen'a 2.

Cei de susu.

Unu Unguru anuntia:

Mariti boiari!... din partea lui Mihaiulu celu mare
Sositău Banu Mihalcea si Radu Cluceru, care
Voiescu se ve vorbésca câtu mai ne'ntârdiatu.

(Toti cârşnescu.)

Csáky.

(a parte) Obrasniculu!... (tare) Se intre.

(a parte) Ah! ór'a a sunatu!...

(Ungurulu ese.)

Scen'a 3.

Cei de susu. — Mihalcea — Radu Clucerulu.

Mihalcea. (in fundulu Scenei înaintându.)

Cu ochii plini de sânge, de ura, de mânie
Privescu duşmanii-acesti'a a nóstra vitejie...
Dar' ce murmura selbatecu s'aude printre ei?
Ei? ce felu!... tremuravoiu o clipa de misiei?!...

(înaintéza, salutându:)

„Din naltu si maritu ordinu alu domnului Mihaiu
Venitámu a ve spune de façia si prin graiu
Că e mahnitu in sufletu si-adêncu e superatu
De-alu vostru cugetu negru ascunsu si necuratu!...
Si că de-aceste planuri ce 'n taina le urziti
Asupr'a-i, — reu la vreme veti fi voi pedepsiti.
Veti sci că-a sa marire de intrigi téma n'are:
Din cale-i pieru duşmanii cum pieru norii la sóre!
Gânditi-ve dar' bine la-acestu domnescu respunsu,
Nu ve hraniti de visuri... atât'a-aveámu de spusu!...”

Csáky, Moise Secuiulu.

Cui?!.. Noué!...

Mihalcea.

Da!...

Moise Secuîului. (a parte.)

Misielului!...

Csáky (a parte.)

O! dulce resbuñare...

Csáky (tare.)

Periti din faci'a n'óstra, v' i tipuri de-îngâmfare...

Mergeti, si spuneti celui misielu ce v'a trimisu

Cá-'n spad'a Ungur'ea destinu-i este scrisu!...

(Solii esu.)

Csáky (cãtra nobili.)

Se póte se esiste atãt'a cutezantia

In estu misielu?!... Ei bine, pe m'órté séu viétia

Jurãmu! mãcar' o clipa de-a numai suferi!

La arme dar', la arme, pe duşmanu a pãli!...

(Esu.)

Scen'a 4.

Basta (singuru) apare pe tiermii Muresiului.

Si éta-me in locul atãtu de multu doritu,

Ardélu! o nume dulce!... pamentu fagaduitu!...

Tu care 'n scumpe visuri de dulce fericire

'Mi-apari cu o dui'osa si tainica zimbire,

Dicãndu-mi: vinu, ah! vino, o! nobilulu meu Craiu;

Te-acceptu in suspinare... me scapa de Mihaiu,

A carui spada crunta me prefacã 'n mormentu

Din vesela gradina... din roditoriu pamentu!...

O! nu va trece-o clipa dia d'ilele-mi ce sboru,

Iti juru pe fericire, — fãra s' te adoru!...

Vedi tu? in alu meu sufletu mereu se r'escolesc

Gãndiri, sperantia-inalte... si 'n viitoriu privescu

Neat'ernarea-ti draga, pamentu ce eu adoru,

Pe cãtu tempu eu pe tronu-ti voi fi stap'ñitoru. —

La Resaritu, Arabulu se acrunta cu amaru,

Si-amenintia Apusulu cu gr'onicu-i hanghiaru;

Mihaiu e stavilarulu put'ernicu ce opresce

Acestu poporu fanatieu de nu se napustesce

In furi'a-i nebuna, cá unu grozavu torentu

In centrulu Europei, spre-alu lumei Occidentu!

Rudolf e 'n amortire... si alu Vienei muru

Se sgudue cu gr'óza!... teribilulu Mauru

Scãrşnesce eu turbare spre polulu Apusanu,

Si striga: „M'órté-ãcelui 'ce nu é musulmanu!“

Rudolf, dicu, nici gandesce la-ac'asta 'mpregiurare

Ce umplé t'óta lumea de spaimã, de teróre!

Increderea ce are in braçiuulu lui Mihaiu

Nepasatoru ilu face... si liniscitu in trãiu.

O! da, pe cãta vreme vrasmasiu-acest'a ti'ene

Sub sceptrulu seu Ardélulu cu scumpele-i gradine,

Cu muntii sei de auru, cu bravii sei oşteni,

Nu va petrunde Arabulu in tiermii Apuseni.

Dar' vai! cu t'óte-acestea s'ëmtiu trasnetu ucigasiu

Cã peptulu imi repune... cá tremuru, devfu lasiú,

Cãndu cugetu cá 'ntr'o óra fatala-o se dispere

Din visurile mele, din sacrele-mi altare:

Scumpu tronu, marire sacra, la care eu aspiru!

Ardélu, nume din ceriuri prin care s'ëmtiu, respiru!

Magnatii tei me chiama in estu supremu minutu

Se facu cu ei unire... si 'n Sfatulu ce-au ti'ñutu,

Fãgaduitãu mie in scrisu domni'a t'a;

Pe m'órté séu pe viétia, deci eu nu te voiú dá!

Si celu ce cutezá-vã la tronulu teu se-aspire,

Pumnalulu, la-a s'a r'evna va fi spre respãtire!...

Dar' vremea-înaintéza, — me ducu se înt'elnescu

Pe Csáky diplomatulu, si-apoi se r'enduescu
Oştirea pentru lupta in n'óptea-acest'a chiar' —
O! sufletu, te av'enta pe-ala gloriei Altaru!...

(Ese.)

Scen'a 5.

(Se'lasã Cortin'a din fundu. — Teãtrulu represinta unu
Castelu in Fagarasiu. — Scen'a e intunec'osa.)

— Aspectulu e fantasticu. —

Mihaiu. — Teodor'a.

Mihaiu.

Ce 'mi spui!... E cu putintia cá st'eu'a vietiei mele,

Stea plina de marire... stea splendida-intre stele

Se tremure de-acum'a?... De-acum'a eu se pieru

Din Horulu fericirei, din luminosulu Ceru!

O mama! povestirea-ti fatala me sd robesce,

Me umplé de teróre... s'ëmtiu mintea-mi cá slabesce:

O! ce coincidentia fatala!... Ce lovire

Cu-a mea ingrozitóre si négra pres'ëmtire —

Erã unu tempu in care nelinişci, grigi, teróre,

N'afãu in alu meu sufletu o clipa locu de stare;

De slabiciuni de-acestea ce bãntuie-estu pãmentu

Erãm ne-atinsu.... departe erãm eu de mormentu!...

Dar' s'ëmtiu dela o vreme cá fortiele-mi slabescu,

La cea mai mica grigia me-'nspaim'entu, me palescu!...

Vedi tu?... pe-aceste locuri prin arme câscigate

De mine, calcu cu frica... cá-ci pres'ëmtiri ciudate

Imi vinu mereu in minte, sioptindu-mi: „O trãdare

„Asupra-ti se pornesce din suflete barbare!...“

Trãdare!... dar' nu cugetu o clipa-ac'esti pigmei

Ca sufletele 'nalte nu tremuru de misiei!...

O! patimi rusin'ose, periti din alu meu cugetu,

Reia-ti hain'a marirei, o! nobilulu meu sufletu!...

Mam'a lui Mihaiu (simulãndu gesturi de fermecãtore.)

Veniti duhuri ale noptii

Si voi fice-ale sortií,

Din alu veciniciei sinu!...

Veniti mai iute cá v'entulu

Strabateti marea, pamentulu,

Ascultati alu meu suspinu!...

Voiu se vediu, chiar' cu durere

Cartea vietiei... si 'n tacere

Se cetescu cu tainicu grain:

Pagin'a nenorocita

Pe care stã tiparita

S'órtea domnului Mihaiu!...

(Se-audu sgomote fantastice...)

(cãtra Mihaiu.)

Audi tu ale Sortiei copilé caletóre,

Mai reci si mai palide decãtu omulu ce móre,

Cum vinu la ã mea voce... cum se grabescu a spune

Cã st'eu'a vietiei tale e-aprópe de-a apune?!...

Vinu dar'... vinu, te grabesce... cá-ci éta-le me chiemu

Se-mi spuie viitoriu-ti... O! ceriu... ce vediu?... me tem!

Fugiti... nu am putere... s'ëmtiu m'órtéa cá me 'nghiatia,

Se vediu sf'ërsitul celu ce s'ënu-mi i-a datu viétia!...

O! D'ómne-aibi indurare!... O! fiulu mieu, iertare!...

Vinu, dà-mi pe-a gr'ópei margini o calda sarutare!...

(Cãde m'órtã.)

(Se lasã Cortin'a.)

O INTERESANTA PARTHIE DE SIACU.

Victimele usiorintiei.

Novela originala

de

B. V. GHEORGIANU.

I.

E tîneru abia de 26 ani.

De unu pedantismu extremu; desî nu are decâtu patru clase primare, se lauda că scie ori-ce.

Privirea-i este trista, faci'a palida, mustetiele lungi si resucite, nasulu aquilinu, pe care se afla nisce ochelari desî stricati, dar' tienuti cu multu ifozu.

Unu chinu î-lu muncesce necontentu: nu are nemicu.

Mic'a moștenire parintiésca a pierdutu-o.

Are pretentiunea de-a posedá spiritu; inse vai! daca nu-i este nulu, dar' prea puçinu.

Face pe seriosulu: zimbesce raru si scurtu. Cându î-i vine a rîde, séu se opresce séu 'si permite numai unu micu zimbetu. — Ce voriti dór' vré se fie omu cu seriositate. Conversatiile, i-se marginescu mai multu asupr'a aventuriloru sale amoróse. Scrisorile de amoru le pastréza cá pre nisce móște; recetindu-le amiciloru sei mai cu séma cându visatorulu Bachus 'si aréta efectele lui. — E omu liberu. — Ba me insielu: are ocupatiuni, inse căm regretabile: joculu de cărti si cursele amoróse, care cá maestru le intinde cu multa ghibacie, scotiéndu din ele multe victime.

Locuiesce in orasiulu celu mai sgomotosu din vechi'a Moldova — Galatz.

Pung'a sa atérna dela impregiurári: câte odata este indestulata, câte odata inse prea desiérta; si atunci prin mintea lui desperata trecu idei cu totul infricosiate: e in stare a comite ori ce actu, câtu de deplorabilu, numai se căscige bani.

— Deci am pierdutu totulu!? — intrebà elu intr'o dî, stându intr'o taverna asiediata la o mésa de cărti, pe omulu cu care a jucatu.

— Negresitu George, si inca repede, — respunsè acest'a.

— Vai! grea îmi va fi diu'a de mâne.

— Cum? amorurile nu-ti mai aducu nici-unu profitu.

— Vremile suntu grele pentru mine. Sórtea mi-a intorsu spatele.

— Tristu! replicà tovaresiulu seu parasindu tavern'a.

Ide'a cumcà in diu'a care vine, elu nu va poté se-si intretîe viéti'a, faceá pre George se se confunde din ce in ce mai multu. — In urma tremurandu de dorere, se redica si cu pași siovâitori parascesce tavern'a.

II.

Intru-unu satu nu departe de Galatz, se afla o mica casa de-o simplicitate placuta. O gradina incântátóre incungiura acésta locuintia dragalasia.

Curatieni'a, care se observa in mic'a ogradióra, precumu si lucrurile necesare unei bune economii, aréta

in de-ajunsu că aici este locuinti'a unoru ómeni cinstiti si muncitori.

In adeveru. — Proprietariulu acestei mici locuintie erá unu betrânu rãdîsesiu, omu onorabilu si intieleptu, ast'felu că erá respectatu de totu satulu pentru drep-tatea si sfaturile sale folosítóre. Avéndu o mica bucata de pamêntu poteá se-si intretîe intru-unu modu onestu famili'a, in midiloculu cărei'a se sêntiá omulu celu mai fericitu. —

Acésta familie se compuneá din soçi'a sa, din unu copilu cá in vêrsta de 10 ani, Ioanu, si o copila in etate de 15 ani, Elen'a.

Privirea ei totu-de-a-un'a duiósa aretá scânteia divinei bunatâti, o frumsetia simpatica, o inima prea sêmtítóre si o credintia prea usióra.

Éta in scurtu caracterulu acestei copile.

Mum'a 'si dadeá tóte silintiele se póta inspirá copiloru sei virtutile si calitátile cele mai nobile; de aceea totu-de-a-un'a in sfaturile sale ei primiaú adeverate lectiuni de morala, culésa din viéti'a practica.

Ioanu, erá unu copilu nebunatécu si istetiu; jocurile sale copilaresci unite cu o naivitate fermecatóre si cu blânda nevinovatie, eráu o mângaeare pentru parintii sei in óre de mahnire — si ei aveáu pentru dênsulu o iubire fàra margini.

Elen'a, care daduse dovada de o munca sirguitoare si neobosita, dupa-ce terminasè scóla din satu, a fostu adusa la orasiu pentru a-si continuá studiile mai departe. Puçinele loru midilóce nu-le permiteáu se o instaleze in internatululu vre-unui pensionatu; de ace'a ea fù asiediata cu locuinti'a la o betrâna femeia, carea placându-i caracterulu ei blându si ascultatoriu, î-i dadeá o ingrigire parintiésca.

Elen'a in tîmpu de 4 ani a urmatu cursulu destulu de bine, facîndu progrese vedite. — Parintiloru ei, cari o cercetáu mai in fie-care luna, li-se umpleá anim'a de bucurie cându audieáu de conduit'a si sirguinti'a exemplara a copilei loru.

Intr'un'a din dile ei plecase voiosi de la satu, pentru de-a-o aduce a casa pe vacatiune.

Siguri in credinti'a loru de-a aflá vesti imbucurátóre de isbândile obtínute la examenu prin iubit'a loru copila, eráu cuprinsi de-o veselie nemarginita si de o dorintia infocata de-a ajunge câtu mai curîndu la orasiu.

Abiá intrara in casa, cându betrân'a femeia, la care fusesè asiediata Elen'a, î-i intimpinà cu lacrimi in ochi.

— Ce tí-s'a intemplatu? — o intrebà tatalu Elenei.

— O dorere sdrobotítóre! — respunsè tremurându betrân'a.

Ce dorere?

— Déca asiu spune-o ar' fi se ve nenorocescu.

Aceste cuvinte pronunțiate cu un glas desperat, i-i făcî se se cutremure. Mii de cugete spaimentătoare treceau atunci prin mintea lor.

— Elen'a! Elen'a! unde este ea?! — strigă spaimentată mam'a copilei.

Dupa acésta întrebare se făcî o tacere profunda; betran'a nu voia se spue nimic. Atunci tatalu nerabatoriu o rugă se nu-i lase in nedumerire; că-ci mai mare dorere le casiuna ast'feliu. La acésta rugaminte betran'a femeia fî nevoftita se descoperi misterulu, care eră atatu de cruntu pentru nefericitii parinti si cu o voce slabita pronunția urmatorele cuvinte: — De cāndu a-ti datu copil'a sub ingrigirea mea, totu-de-a-u'u'a venia la orele cuvenite a-casa; inse intr'o di am vediutu că nu vine....

— Multu e de atunci? — întrebă tatalu emotionatu.

— Nu tocmai; ascépta se sfêrsiescu. — Atunci m'am dusu la scōla se cercetezu; de acolo mi s'a respunsu, că in ace'a di nu a venitu de locu; apoi am cercetatu la amicele s'ale, dela cari am primitu acelasu respunsu, fāra se potu aflā altu-cev'a. — De o septemana de candu'a disparutu, mereu cercetezu; inse vedu că inzadaru.

In urm'a acestei descoperiri — se desfasiurā unu tablou in adeveru sfasietorin.

Mum'a sdrobita de-o asiā mare nenorocire, cadiu lesinata, nepotēdu se rostēasca nici unu cuventu; er' faci'a sermanului tata se inundā de lacrimi amare si incepū a oftā cu durere.

(Va urmā.)

LAS' SE VIE IERN'A ERA!

Las' se vie iern'a era!	Las' se vie iern'a, vie
'Mi tragu scaunulu la focu	Apasu cusim'a pre urechi
Si me uitu cum se intorc	Am o bute cu vinu vechiu
Ganduri dulci, ganduri amare	Si o draga de socie
Cā schinteile prin para.	Cu ochi vii, anima vie!

Prin tufarile din lunca	Gandu este 'n veci drumetiu
Ca si-o nuptiala salba	Pre-a lumii nemarginire,
Se-a intinsu o haina alba	Clipe dulci de fericiore...
Lumea-ti pare că-o neluca	Trece vremea acestei vieti
Ce sta gata se se duca.	Si vai! tōte remaneti!

Boii-mi jacu la iesle penh	Se vie iern'a era!
Oile sub ceriulu golu,	Tragu scaunulu la focu
Doi naprasnici prin oculu	Si me uitu cum se intorc
Fugu, alearga nechiezindu	Ganduri dulci, ganduri amare
Din nari para aruncandu.	Cā schinteile prin para...

Greurusiu-si canta versulu
Si-atientitu cu ochii 'n para
Uitu ce lume e pre-afora,
Si cu gandulu ce-si iē mersulu
Dragu incungiuru univērsulu.

V. B. Munteșcu.

O PAGINA DIN TRECUTULU INSTITUTELORU DE INVETIAMENTU DIN NASEUDU.

— *Discursu rostitu de dlu Vicariu alu Naseudului Gregoriu Moisilu cu ocaziunea centenariului infiantiei institutului militarlu si a organizarei scōleloru normale din Naseudu.** —

Domniloru! Astadi sau implinitu 100 de ani dela organizarea scōlei normalu si infiantiera institutului de educatiune militarlu. O di insemnata acést'a Domniloru, care se cuvenia se se serbeze altcum, inse din anumite cause ne-amu astrensu numai la serbatōre besericēasca si scolasticā.

Pentru că se se cunōsca trecutul acestei scōle voiu face o schitia din istoria aceloru institute.

Starea invetiamentului la Romanii ardeleni a fostu in seclulu trecutu tare desolata, se pōte dice că nula. Romanii nu aveāu scoli asiā numite natiunali poporali, si de ar' fi avutu acelea inca puține fōrte, dōra numai la scaunulu metropolitanu in Belgradu (Alb'a Iulia) si pre la manastirile, ce au existatu candu-v'a, unde tenerii, cari dōriāu se fie preoti se instruāu in cetirea cārtiloru besericesci, in cantari, ritu si tipicu.

Voru fi instruatu si preotii pre fii si nepotii sei in cetirea psaltirei, ciaslovului si a altoru cārti besericesci, că la tempu se pōta ocupā locul parintiloru si a mosiloru sei că preoti, cantori si feti, de unde a urmatu ereditatea beneficielor besericesci in familiile preotiloru dela tata la fiiu. Mirenii nu capetāu instruire lipsindu scōlele natiunali, era celea streine erāu cu totul inchise pentru tenerii romani. Ba nu erā iertatu laiciloru mai cu sēma de stare iobagēasca se cerce scōl'a, si dēca carev'a totusi cutezā a-si dāce prunculu la scōla, domnulu pamentescu i-lu poteā luā dela scōla si alu pune in servitiulu curtiei domnesci. Dēca din familiile nobile romanesci se primiāu la scōlele unguresci ori sasesci erā o norocire speciala. Asiādara despre scōla, invetiamentu si cultura la Romani sub domnitorii tie-rei nici poteā fi vorba.

Dupa-ce Ardēlulu a venitu sub domnirea imperatiloru din dinasti'a habsburgica si mai alesu dupa unirea unei părți insemnate a Romaniloru cu beserie'a matre romanu a resaritu si pentru dēnsii lucrēfulu invetiaturei si a culturai. Dupa stramutarea resiedintiei episcopesci dela Fagarasiu la Blasiu sub episcopulu de pie memoria Ioanu Claiu de Sada si dupa-ce episcopii'a Fagarasiului a fostu dotata cu bunuri pamentesci de catre imperatulu Carolu VI. s'a infiantiatu si deschisu scōl'a centrala in Blasiu pre la an. 1754 in lun'a lui Octobru. Ast'a a trebuitu se fie tare modesta dupa cum de co-

* Despre decursulu acestei serbari, corespondentele nostru ne impartasiesce intre altele:

In deminēti'a dlei festive s'a celebratu s. liturgia pontificāndu Rvd. D. Vicariu cu asistentia aloru doi preoti si unu diaconu si fiindu de faciā corpurile invetiatoresci dela institutetele de invetiamentu din locu si unu numeru mare de inteligenti. — La 11 ore s'a adunat corpulu didacticu, inteligenti'a si scolarii in sal'a gimnasiale de la Vicariu Gregoriu Moisilu rosti discursulu de ocaziune. — Dupa finirea acestui discursu publiculu s'a departatū era corpulu didacticu a mersu la D-lu Vicariu, unde directorele scōlei normalu d-lu Cosma Anca rosti urmatorele cuvinte:

— „Reverendissime! Astadi serbamu o di rara, unica in feliuulu seu. Astadi se implinescu 100 de ani, de cāndu scōl'a nōstra normala a trecutu prin mai multe metamorfōse, adēca s'a orgu-

munu suntu la inceputu scóelele poporali, succesive numai a crescutu dupa-ce s'a deschisu si gimnasiulu, apoi institutul teologic cu cursulu de trei ani, éra dela 1834 de patru ani.

Aceste institute de invetiamentu au fostu cercate mai cu séma de fiii preitoru si aceluor teneri, cari aspiráu la tagm'a preotiesca. Mai tardiu au fostu frecuentate si de fiii mireniloru, cari se pregatiáu si la alte cariere. O mare inaintare la invetiamentu si cultura s'a datu pentru Romanii ardeleni si prin infiintarea granitiei militare pre la an. 1763—4. S'a aflatu adeca necesaru crearea si deschiderea mai multoru scóele poporali granitieresci, in cari se se instrucez tenerii pentru scopuri militare. Asiá in regimentulu romanu I. dela Orlatu, pre intindere dela Pórt'a de fieru pana la Brasiovu, s'a deschisu in Orlatu o scóla triviale pre spesele erariului; la Sin'a, Cudsiru, Vestemu, Tohanu si Racoviti'a, Vistea inferióra, Ohab'a,... Tôhanu si Racostea scóele comunale pre spesele comuneloru inscolate, tóte cu limb'a germana, va se díca 13 scóele pentru 82 de comune si cu o poporatiune de 20.000 suflete. In regimentulu romanu alu doilea dela Naseudu s'a infiintatu o scóla normala in Naseudu, — apoi la Monoru, Borgo-Prundu, Sangiorgiu, Naseudu si Zagr'a câte o scóla triviale, tóte pre spesele fondului de provente. Afara de aceste scoli s'au mai deschisu inca 44 de scóele nationale pre spesele comuneloru, ce numeráu la 34.000 de suflete pre la an. 1830. Dara scóele nationale se voru fi deschisu si in I. regimentu si in alte comune granitiere si inainte de desfiintarea institutului de granitia. In scóla normala din Naseudu se propunea in limb'a germana, in cele triviale in l. romana pana in an. 1838 éra de atunci pana la desfiintarea institutului de granitia din Ardélu si pana la an. 1861 in cea germana. Aceste scóele eráu pentru 44 de comune fóste granitiere pre o intindere mai restrinsa si mai compacta curatu militara. Scóelele aceste facute pentru fii de granitieri au fostu cercate si de provincialisti adeca de teneri din comitate in numeru mare. Scóla normala deschisa la a. 1778 cu 2 clase, la a. 1784/5 s'a adausu cu a 3 clase si la a. 1825 cu a 4 clase. Dupa infiintarea acestoru scóele s'a propus limb'a germana si latina dupa sistemulu seculului 18. de protopopulu Hieronimu Kalnoki basilitu din Blasiu si dupa densulu de protopopulu Ioanu Para. Ci nesuccedandu propunerea limbei latine a remasu numai cea germana, care a fostu limb'a serviciului militar.

Afara de scóla Blasiului si cea granitieresca sub domni'a imperatului Iosifu II. s'au mai deschisu 300 de scóele rom. in Ardélu sub directoratulu renumitului barbatu Georgiu Sfíncai, din cari numai puține au mai ramasu dóra in unele orasie si in locuri fiscali, unde era-

nisatu. Corpulu invetiatorescu dela acestu institutu n'a potutu intreclásá acésta dí memorabila numai asiá. In conferinti'a tienuta la 15 Novembre a. c. a decisu acésta a-o serbatori. Conformu programei emise vine acésta corporatiune inaintea Reverendissimei DTale spre a Te rogá: ántain a aduce Inaltei dinastii habsburgice multiemit'a sa pentru infiintarea acéstei scoli urandu-i Inaltu Aceleia unu intreitu se traésca; Te rogu deci a-i aduce acésta multiemit'a la cunoscentia pre calea, care vei ada-o mai nimerita. A dóu'a f-i esprima acestu corpu multiemit'a sa catra inclitulu patronatu pentru greu'a sarcina, ce a luatú supra-si cu sustienerea acestui institutu. — In urma a treia f-i esprima multiemit'a cátra Reverendissima Domni'a Vóstra pentru ostentel'a ce a-ti avutu-o in culegerea dateloru istorice referitórie la acestu institutu, urandu-ti ani indulgati.

— D-lu Vicariu multiemi corpului didacticu si-lu incredintiá cá multiemit'a esprimata o va aduce la cunoscentia Prea inalta pre calea sa. —

riulu éra patronulu loru. Puține scóele pentru mai bine de unu milionu de romani, inse totusi destule, daca ar' fi sustatu si infloritu.

Prin infiintarea scóeloru granitieresci s'a deschisu unu câmpu largu pentru cultur'a multoru romani nu numai fii de granitieri, ci si provincialisti. Fiindu mare estinderea primului regimentu rom. dela Orlatu in sudulu Ardélului dela Banatu pana la Brasiovu, carea cuprindea 82 de sate, teneriloru s'a datu ocasiune a cercá scóelele granitiere nu numai granitieriloru ci si provincialiloru. CREDU CÀ VORU FI SI FOLOSITU-O.

Scóla din Naseudu, unic'a pentru romani in nordulu Transilvaniei, a fostu cercata fórté tare nu numai de fii militariloru, ci si de-a provincialistiloru din comitatele vecine in specie comitatulu Solnocului, Doboc'a, Clusiu, Turd'a, districtulu Bistritiei si a Chiorului, ba si din Marmati'a si Bucovin'a. Clasea I. numerá pana la 100 scolari, clasea II. III si IV. la 40—50. Asemenea si scóelele triviale din Naseudu, Zagr'a, Sangiorgiu, Borgo-Prundu si Monoru numeráu câte 50 si mai bene de scolari. Dupa-ce dela an. 1780 incóce s'au deschisu mai multe scoli si afara de districtulu militaru, numerulu scolariloru dela scóla din Naseudu a scadiutu.

Dara afara de Romani scóla naseudéna a fostu cercata si de neromani Unguri, Armeni, si altii cari veniáu pentru invetiarea limbei germane, carea se propunea fórté regulatu incátu scóla Naseudului a fostu laudata si de jurnalistica din Vien'a. (In o fóia Vienesa din 15 Nov. 1789, care scriea cá sub-oficierii sciu bine ceti, scrie si vorbi nemtiesce incátu nu se cunoscú a fi romani.)

In scóla normala din Naseudu se propunea in l. germana, in cele triviale in l. romana cu vocabula cuvinteloru germane si romane.

Organisandu-se pre la an. 1838 scóelele poporali nationale in tóte satele regimentului cu limb'a romana, cele cinci scóele triviale s'au prefacutu la an. 1838 in scóele germane, va se díca cu limb'a germana cá limb'a de propunere, in carea se propuneáu obiectele din cele 3 clase infer. normale.

Obiectele propunenda in scóla normala naseudéna eráu: limb'a germana, computulu, scrisulu frumosu si dictatu, geografi'a, istori'a naturala, fisic'a si religiunea precum si deprinderile militari; si adeca: in clasa I. cunosceria literiloru, silabatulu si cetitulu din abecedariulu nemtiescu, computulu cu numeri simpli; din religiune rogatiunile si catechismulu micu nemtiescu si din celu romanescu intrebarile cu o stea. Clasa II. Catechismulu nemtiescu de midilocu, éra din celu mare romanescu intrebarile cu un'a si dóue stele, gramatic'a limbei germane, cetitulu din cartea de lectura cu tipariu

Dupa acésta corpulu profesoralu cu directorele in frunte s'a dusu la d. directore no m. si i-a gratulatu la serbatórea de 100 ani. —

Sér'a a fostu o cina comuna la care a participatu tóta inteliginti'a din locu. — Aici s'a toastatu pentru Maiestatea Sa si inalt'a casa domnitóre, pentru inaltulu regimu, pentru corpulu didacticu dela scóla norm. etc. — Totu su decursulu cinei s'au cetitu si urmatóriele scrisori gratulatórie:

— Onorabila Directiune a scólei normale! — Corpulu didacticu dela scóelele din Sangiorgiu se asociazá la prazniculu de 100 ani a reinfiiintari scólei normale din Naseudu si atátu cá barbati de tagma cátu si cá unii cari amu absolvatu la acelu institutu dorimu din anima cá, precumu acél'a au statu unu veacu intregu cá focaluru de sciintia, asiá se prospereze veacuri inainte spre binele, marirea si folosulu neamului romanescu si a omenimei. — Din siedinti'a corpului didac-

nemțiescu și latinu, scrisulu frumosu și dictatu, din computu cele 4 specie în numeri compusi și din economia. Clasa III. Religiunea: catechismulu celu mare nemțiescu și romanescu, gramatică și sintaxă limbei germane, scrisulu frumosu cu litere germane, goticu și latine, stilistică și dialoguri, din computu regulă de tri, fracțiunile; geografă Ardélului, economiă cultivarea pomilor și legumaritul. Clasa IV. Religiunea că și în cl. III., repetirea gramaticii germane și cetitul din legendariulu nemțiescu; computulu, fracțiunile decimale; geografă Europei; istoriă universală, naturală; fisică; artele militare; traducere din l. germană în cea română. Altcumu limbă română nu se propunea decât la explicațiune și traduceri, ceea ce docentii romani o puteau face, dela nemți nu se putea pretinde. În anul 1860/1 s'a introdusu limbă română ca studiu și ca limbă a propunerii, era dela a. 1863 se propune și limbă magiara în clasa a 3. și a 4. —

Școlă normală din Naseudu, deschisă la a. 1778, s'a organizatu mai bine cu începutulu anului școlastic 1784/5, după ce s'a clăditu institutul militar s'eu cașă educatoriă (Militär erziehungshaus) și cându în 22 Novembre 1784 s'a introdusu în noulu edificiu școl. atât clasele normale creându-se și a trei-a clasă, câtă și 50 de alumi în institutu, și acum se implinesce seclulu. — dechiderea institutului și introducerea școlii normale în noulu edificiu ne dă ansă a celebra iubiluleu de 100 de ani. Regretăm tare, că acestu institutu nu a fostu norocitu a implini sut'a de ani a existenței sale și acum jace în ruine dela an. 1849. Ci de ore-ce școlă normală fosta în legatură cu estu institutu exista și acum, credem că nu va fi lucru neplacutu a serba iubiluleu de o sută de ani a acestei școli și a da o schiță istorică publicului romanu și generațiunii prezente despre fostulu institutu.

Prin decretulu imperatescu din 25 Februaru 1782 a benevoitu imperatulu Iosifu II. de eterna memoria a concede din fondulu proventelor a fostulu regimentu 6996 fl. 43³/₄ cr. m. c. spre edificarea institutului din cestiune, care în decursu de unu anu s'a edificatu dându granțierii materialu, lucrulu cu palm'a și cu vectur'a gratuitu, și în 22 Nov. 1784 cu mare pompă s'a deschis introducându-se 50 de prunci în localele pregătite și școlă normală în odaile destinate. Serbatorea s'a începutu cu cultulu divin în biserica paroch. gr. cat., unde a ținutu o vorbire ocașională potrivită protopopulu Ioanu Para, mai târziu primulu vicariu a Rodnei și după aceea canonicu cantoru în capitulu nou creatu de episcopulu Ioanu Bobu. La pradiulu gatitu alumniloru în sală de mănecă a servitu însusi colonelulu cu alți ofițeri superiori aretându-le cum se ținea lingur'a, furcuti'a și cutitul. Și s'au gatatu paturile în salele de

țicu ținută în Sangiorgiu la 21 Novembre 1884. — Domide m. p. invetiatoriu prim. —

Onoratulu corpu didacticu alu școlii normale în Naseudu. — Subscrișulu corpu didacticu cu viața placere a primitu astadi avizulu despre serbarea centenară a școlii normale din Naseudu. — Scurtimea tempului împedându-ne de a participa în persoană, consentim cu toată transpunându-ne cu sufletulu în mijloculu vostru, pioneri ai culturii, cari conlucrați la institutul ce a fostu uniculu focalu luminatoriu alu acestui ținutu și bas'a tuturor instituteloru de invetiamentu de astadi, din ținutul fostulu regimentu alu II-le granțierescu romanu din Ardél. — Uramu viță îndelungată bețranei dar' viguroșei școlii normale din Naseudu. — Monoru 21 Novembre 1884. — Corpu didacticu alu școlii normale: Isidoru Titienu m. p., Avramu Harsianu m. p. catechetu., Ignatiu Seni m. p., Vasiliu Onigasiu m. p., Ieremie Tahisiu m. p.

„Amiculu Familiei.“ An. IX. — 1885. Nr. 2.

dormitu aducându-le parintii straele de patu, li-s'au datu recăisite și cărți școlastice. Pentru supr'aveghierea lora s'a ordinaru unu ofițeru subalternu. Celu de antai comandante a institutului a fostu Arady, era că se fie și noțea cu alumi se dispunea câte unu subofițeru (ducforu, führer.) Viptulu lu-aveau în institutu gatitu anume de unu economu (Hausvater), pânea s'eu prifontulu se aducea din Bistritia. Văr'a mai capetau alumi brandia și lapte gratuitu dela economii de oi. Vestimentele le capetau dela parintii lora încaltimentele și căciulile li-se dau din fondulu proventelor, precuma și cărțile și recăisitele școlastice. Spre susținerea alumnilor și acoperirea necesităților li-s'au aplacdatu prin decretulu din 18 Aprilu 1786. 1750 fl. ren. a se solvi în tota anulu din fondulu proventelor.²⁾

Pentru curarea alumnilor morboși era în institutu anume unu localu seau spitalu, unde se ținea și se cură morboșii gratuitu. Avea institutul și gradina de legume și pomi, în care se deprindeau alumi interni cu cei esteri în cultivarea pomilor, legumelor și stăpăritului. În institutu se primiau fii de granțieri de 10 ani de bețrâni, cari trebuiau să se sâda în institutu până în anul a 18-lea, cându apoi esiau din institutu, se irolau la militia și dispunea prin cancelarii că scriitori. De unde se vede că tenerii talentați, cari în 4—5 ani gatau clasele normale și puteau cercă școlă superioară erau împedcați mai departe a studiă și trebuiau să repetișca cele invetiiate prin clase. De aici se poate explica pentru ce alumi esiti din institutu erau bine deprinsi în limbă nemțiescă.

Școlarii esteri nu erau obligați a cercă școlă până la etatea de 18 ani, ci cari aveau mijloce și voia treceau la școlă mai înalte la Bistritia, Blasiu, Muresiu-Oșiorhei, Clasiu.

Numerulu alumnilor interni a fostu defiptu la 50 puri granțieri. Dara se primiau preste acestu numeru cu spese parintilor și din afara mai alesu nobili unguri și armeni, cari doriau a invetiă limbă germană.

Dorindu pre la an. 1820—1823 și granțierii dela Orlatu, din I. regimentu rom. de granția, a redică unu institutu asemenea celui din Naseudu au cerutu concesiune dela locurile mai înalte obligându-se a da locu, bani și materialele spre acestu scopu, înse neavându nici Secaii unu atare institutu până la an. 1823., nu s'a concesu granțierilor romani de natiune tolerată a ave două institute până cându cele 3 legiuni a Secuiloru de natiune domnitoria aveau numai unu institutu nou în Kézdi-Vásárhely. Ci s'a dispusu că din legiunea I. dela Orlatu se se tramita câte 25 de teneri în institutul naseudénu, reducându-se numerulu alumnilor naseudenii dela 50 la 25 alumi, prin care dispusețiune naseudenii s'au scurtatu, era Orlatienii nu si-au ajunsu scopulu doritu. Celu de antai transportu dela Orlatu la Naseudu de

¹⁾ Cându cercam gimnasiulu din Blasiu, venia de multe ori unu moșnégu bețrânu, care ne spuă cum l'a luat domnulu pamentescu de la școlă și l'a pus la serviciulu curției. Ii ară reu, că nu a avutu norocirea a invetiă la școlă.

²⁾ Fondulu de provente s'a formatu din următoarele sorginti: a) Din banii școlii, ce-i plătiau familiile granțieresci până la an. 1835. b) Din sum'a cășigată prin plutaritu și speculațiunea de lemne din padurile Somesieniloru sub comandă colonelului baronului Enzenberg. c) Din regalele de cărcămaritu, moraritu și țerguri, cari înainte de militarizare le folosiă comunele după sistem'a și natur'a fundului regiu, de care se ținea valea Rodnei și care la svatulu și inde nulu supr'anumitulu colonel le-au cedatu comunele pentru școli și scopuri administratori.

alumni s'a facutu in tómn'a anului 1826 in care a fostu între altii mai multi, venerabilulu d. colonelu baronulu Davidu Ursu, carele între toti alumnii tramesi erá celu mai bine desvoltatu si frumosu. Dela a. 1826/7 pana la 1849 dintre Orlatieni au fostu 70 de teneri suscepti in institutul naseudenu, dintre cari câti au traitu s'au alesu barbati alesi in statulu militaru.

Institutulu a sustatu dara dela anulu 1874/5 pana la a. 1848/9 cându in lun'a lui Marte a fostu aprinsu prin insurgenti. Dara nenorocirea de a arde a avutu mai de multe ori, inse anulu 1849 i-a facutu capetulu. Cu totulu a sustatu 65 de ani. Scól'a normala, deschisa la a. 1778 pana la 1784 cu dóue clasi, dupa edificarea institutului inmultita cu a trei'a clase, a fostu in strinsa legatura cu acest'a pana la a. 1849, respective clasele normali si scól'a tri-viale au fostu inlocate in edificiulu institutului dimpreuna cu directoratulu si comandantele institutului, a fostu frecuentata pre lângá alumnii interni de unu mare numeru de elevi esterni, adeca cari eráu in cuartirele locuitorii naseudeni. Fiindu cá dupa cum s'a spusu mai in susu, alte scoli romane nu esistáu in nordulu transilvaniei, concurinti'a din comitatele vecine la scól'a Naseudului a fostu si firesce a trebuitu se fie mai mare cá acumu.

Desi scopulu institutului si a scólei normali erá militarescu, adeca cultivarea teneriloru militari pentru serviciulu armeloru, totusi a facutu unu bunu serviciu pentru statulu invetiatorescu si preotiescu. In secululu a 18. si inceputulu a 19. teologi eráu cu multu mai puçini, decátu se fi potutu ajunge pentru tóte parochiile rom. din Ardélu. Ci carii studiáu la scól'a normala din Naseudu si doriáu a se devotá pentru statulu preotiescu se suscepeáu la teologi'a morala, se hirotoniáu de preoti si se dispuneáu in parochii vacante de ambe confesiunile romane. Nici in regimentulu dela Naseudu nu eráu teologi, ci déca undev'a erá lipsa se alegeáu din sergenti si suboficirii militari, cari se eliberáu de arme si trameteáu la cursulu teologiei morali si se preotiáu. Din elevii scólei normali se facura invetiatori, cantori, feti. Din regimentulu nostru s'au aplicatu cá invetiatori si in legiunea dela Orlatu mai multi insi, dintre cari trei au fostu si directori

normali. Dreptu cá si Orlatulu ne-a datu unu directoru si unu docentu poporalu.

Alti elevi dintre estranei, ducându-se la studia mai inalte, au esitu barbati alesi atátu in statulu preotiescu câtu si in celu civilu si militaru. Alti elevi mai puçini s'au dusu si la meserii.

Scól'a normala si institutul a avutu fericirea de a fi visitata si de persóne inalte si prea inalte. Mai in totu anulu a fostu visitata de generalii, cari faceáu visitatiunea anuale a regimentului.

La anulu 1817 lun'a lui Augustu a fostu visitata de imperatulu Franciscu I. de pia memoria, innaltu carele insoçitu de august'a sa soçie Carolin'a a caletoritu prin Ardélu. Imperatulu vediéndu alumnii curati si frumosi a intrebatu pre colonelulu de atunci Zatezky cá

fi de oficiri suntu alumnii, si a capetatu respunsu cá nu-su fi de oficiri ci de granitieri ordinari. Intru amintirea acestei visite imperatulu a donatu portretulu seu si a imperatesei institutului la a. 1819. Ast'a impregiurare a datu ocaziune la serbatórea nationala scolastica, ce se tienea in toti anii la 22 Iunie, la care se adunáu preotii din tóte comunele granitiere de ambe confesiunile, oficirii si onoratorii. Serbarea se incepea cu cultulu divin demaneti'a in beserie'a parochiala gr. cat. naseudena. Sub pontificarea vicariului concelebráu preotii, câti aveáu locu in altariu, ceialalti stáu in despartieméntulu barbatiloru imbracati in ornatulu besericescu. La cultulu divin se dáu salvele cu puscii si cu tres-

DÓMN'A CLOVIS HUGUES.

curi si se cântá imnulu poporalu. Dupa cultulu divin se duceáu icónele imperatesci din cuartirulu colonelului, unde se pastráu, in o sala de a institutului, si se asiediáu spre vederea alumniloru si a publicului pana de cátra séra, cându éra se duceáu in cuartirulu colonelului. Dóue sentirele paziáu icónele in sal'a institutului. In aceea serbatóre se dá prandiulu pentru oficiri la colonelu, pentru preoti la cuartirulu vicariale. Alumniloru inca se pregatiá unu prândiu mai bunu si de beutu se dá bere ori vinu, si urmă jocu nationalu. Dupa aducerea icóneloru in sal'a institutului, alumnii cântáu unu viersu nemtiescu a institutului si altulu romanescu. Asta serbatória a tienutu pâna la mórtea imperatului Franciscu

intemplata la a. 1834. Era icónele imperatesci au fostu nimicite prin insurgenti la a. 1849.

La a. 1834 avù onórea iustitutulu si scól'a normala a fi visitata de inalti'a S'a archiducele Ferdinandu de Este. Fost'au visitate si de episcopulu Bobu (anulu nu se scie), care intre altele a donatu la alumnii mai mari pusícuitie tiéatute cu fieru in loculu celoru de lemuu. Asemenea la a. 1840 de Episcopulu Ioanu Leményi cu ocasiunea visitatiunei canonice in vicariatulu Rodnei in lun'a lui Iuliu intreprinsa, cu care ocasiune a visitatu si scólele din regimentu, a asistatu la esameulu de véra a scólei normali, a impartitu premie din alu seu la scolarii mai diligenti, afara de aceea a mai donatu scólei normali inca 20 de floreni m. c.

La a. 1860 a fostu visitata scól'a normale de ántáiuulu episcopu alu Gherlei fericitulu Ioan Alexi, carele a facutu visitatiune canonica in tractulu Rodnei si a luat parte la examenulu scólei normali si preparandiali. La a. 1867 in lun'a lui Octobre a avutu fericirea a fi visitata scól'a normala, preparandiala si clasele gimnasiali inferioari de Escelenti'a Sa Metropolitulu Dr. Ioanu Vancea pre atunci episcopul Gherlei. Alte visitari de persóne insemnate se trecu cu vederea.

Prelánga scól'a normala in Ianuáriu 1859 s'a deschisu preparandi'a de statu in Naseudu inse gr. c. pentru dieces'a Gherlei si archidieces'a Blasiului pre spesele fondului de monturu a fostului regimentu alu II. rom., inse la a. 1868 s'a stramutatu la scaanulu episcopescu in Gherl'a, ne mai vréndu granitieri a sustiéne aceea preparandia din fondulu loru menitu la desfiintierea granitiei in a. 1851 pentru stipendia la tenerii granitieri, ce voiáu a studiá la scóle mai inalte. (Va urmá.)

CALUMNIA RESBUNATA SI OMORU ACHITATU.

Numele soóloru *Clovis Hugues*, a caroru portrete bine-nimerite le comunicamu aici, au devenitu cunoscute in 'óta diuáristic'a européna. Acésta publicitate s'au produsu prin unu casu destulu de neliniscitoriu pentru acesti doi soóci si de totu tragicu pentru mijlocitoriu celu'a. — Casulu pe scurtu este acést'a.

O persóna care nu merita a fi numerata intre femei, anume dómn'a *Lenormand*, din Paris, a voiútu a se despartí de soóulu seu si fiendu-cá nu aveá nemicu de adusu contr'a acestui'a au inventatu „*necredinti'a*“ — asserándu ca soóulu seu cá holteiu inca au avutu relatiuni de dragoste cu dómn'a *Clovis Hugues* si ca acele relatiuni le urméza si astadi fára genare. Spre a dovedí apoi acést'a a condusu pre unu „*agentu de tóte*“ anume *Morin* cá se scrie dómnei *Hugues* epistole de amoru cu semnatur'a barbatului seu. — Tempu indelungatu fusé dn'a *Hugues* infestata de scrisorile si calumniile lui *Morin*, care adusesé lucrulu pána acolo de in urma si opiniunea publica incepeá a se indoi de onestitatea ei. In urma dn'a *Hugues*, vediénda cá tribunalulu nu-i mai da satisfacti'a ceruta, impuşcă pre *Morin*, chiar' pe treptele tribunalului, cu ocasiunea cându acést'a la o pertractare din sférsítulu lunei *Novembre* an. tr. aménda din nou aducerea sentintiei contr'a calumniatoriu' nerusínatu. — *Morin* murí preste 2—3 díle, ér' dn'a *Hugues* fú detienuta si i-se

intentá procesu pentru crim'a de omoru. Pertractarea acestui procesu avú locu la Parisu in 8 l. c. in fienti'a de fácia a unui publicu fórté numerosu, intre cari si principi si princese, ambasadori, multíme de diaristi. — Acusat'a recunoscu cá a omorítu cu premeditare pre *Morin* „fiendu cá acést'a voiá se-i rapésca ce'a ce unei mame si soóie trebue se-i fia mai sfántu: — onórea.“ Conscienti'a nu o mustra cá-ci a omorítu unu sceleratu. — S'au ascultatú 28 de martori; dintre cari nici unulu n'au sciutu aduce nici cátu de puóinu detragatoriu pentru acusat'a si viéti'a ei de mai înainte. — Pertractarea a duratu pána catra demanóti'a dílei a dou'a, cându juratii dechiararú pe acusat'a „nevinovata de crim'a omorului.“ Publiculu aplandú, ér' dn'a *Hugues* 'si redicá mánile in susu dicéndu: „In urma dara 'mi voiú vedé copii.“

Acasa o asceptá soóiu, cu chili'a incarcata de flori si portretul ei in ghirlande. Multíme mare au grabitu a o salutá si a-i gratulá pentru favorabil'a reusita a procesului.

In díu'a urmatória dómn'a *Hugues* caletori la tíera spre a se recreá de fatigiile fremenatórei nelinisce ce-i casuse acestu procesu si

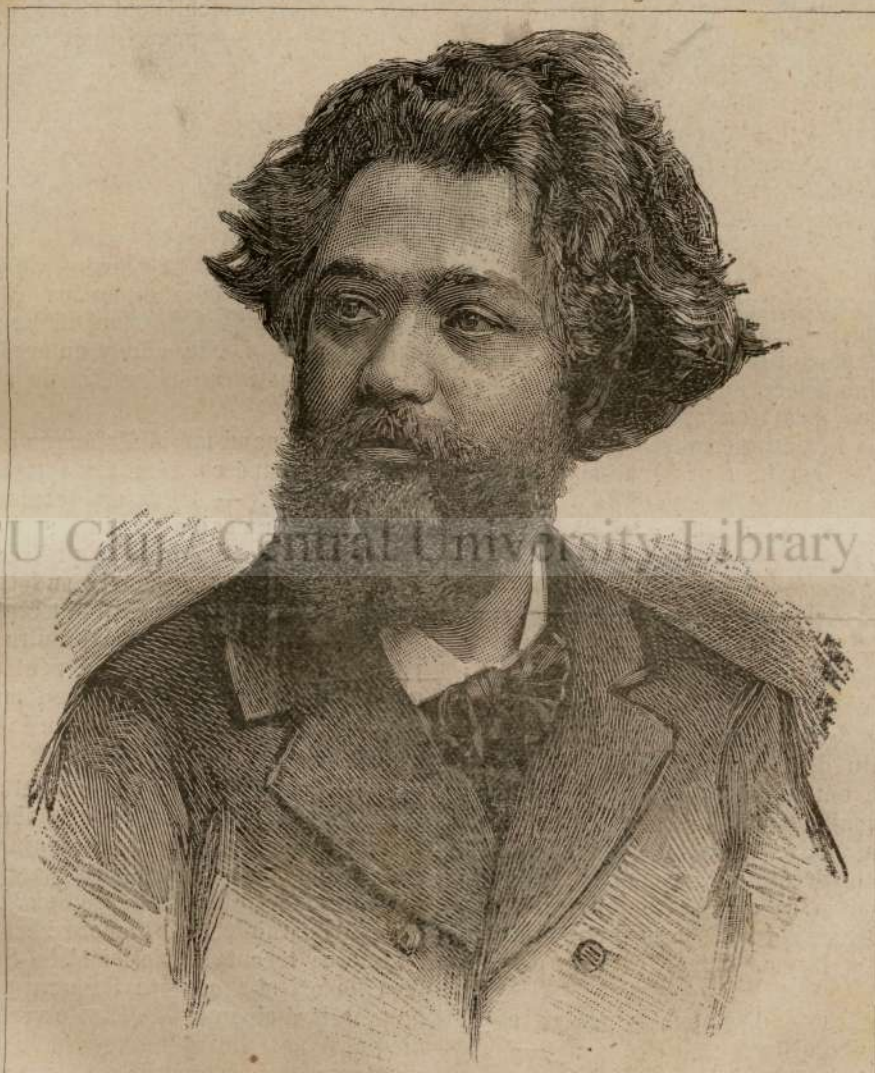
a stringe la simlu seu parintiescu pre iubitii sei copii, pre cari í-i trimisese la parintií sei inca atunci cându luá hotarírea de-a impuşcă pre *Morin*.

ODORU ALU MIEU.

In visuri éra si te-am vediutu, Si-am plánsu de bucuria 'n visu
Frumósa cum erái Că éra-si te-am gasita,
Cându te jucái cu perulu meu Te-am strins la senu meu cu drag
Si viersuri 'mi cántái. Odoru nepretiuutu!

Dar' vai, trediéndu-me — suspínu,
Suspínu de dorulu teu,
Cá-ci num'a-'n visuri te mai vedu
Frumosu odoru alu meu!

G. Simu.

ABLEGATULU CLOVIS HUGUES.

PARINTELE CARTHAUSI.

— ROMANU de Br. JOS. EÖTVÖS. —

(Urmare.)

Armand erá mai puçinu sêmtîtoriu decátu mene, si cându, dupace re'ntórsei din Avignon, î-i descoperi totu ce 'mi jaceá la anima, si, cu sporiulu de cuvinte a primului amoru, î-i spusèi tóta fericirea mea, si ca Iuli'a e totulu pentru mene, ca fàrà ea nu potu traii, pe scurtu totu ce numai póte se spuna unu amorisatu cá mene mai alesu la ceriulu limpede si plinu de stele: elu ascultá zimbîndu desvâlirile animei miele. — Asié dara ca ti-am spusu — dîse elu suridiéndu, — ca si tîe ti-a veni rëndulu si éta cátu de curundu s'a implenitu predicerea mea. Tuturoru ómeniloru li-e data illusiunea amorului, me temu numai ca tîe nu ti-a ajunsu destulu, cá se te poti maguli multu cu ea, si nemicu nu e mai durerosu in viéti'a acést'a cá deceptiunea. — Acumu socoti cá amorulu teu are se fia eternu, pe cându se me credi ca acel'a nu e decátu unu visu, si nici-unu visu nu tiéne têmpu indelungatu, cu atátu mai puçinu acel'a la conturbarea carui'a adese-ori e de ajunsu si numai o mica atingere, cum e ace'a a unui sàrutatu. Sermanii amorisati; mechaniculu, care socóte ca a inventatu mobile perpetuum, nu se mândresce mai multu de inventiunea lui, cá densii cându vorbescu de amorulu loru eternu; pe cându pâna a nici nu sfêrsi cu explicatiunile, aparatulu se impiedeca si ei rusnati 'si aduna unelte. — fericiti, déca inca n'au apucatu a cere privilegiu pre maréti'a loru inventiune, adeca nu s'au casatoritu si astfelu nu s'au astrînsu pre sene-si la o prefacere vecinica.

Nemicu nu ne casuina mai mare durere cá espunerea acelor'a. ce noi insine avem de ale esperiá mai târdju, — si eu am rogatu pre Armand se incete cu ironiile lui... — Si de altmintrea tu n'ai iubitu nici odata! — dîsei eu. — Te insieli, reflectá elu, — eu inca am iubit, desí nu am spusu-o acést'a nimenui, de-órece anim'a nu bucurosu 'si descopere tainele s'ale, — am iubit cu focu si cu credintia cum iubesci tu, si am incetatu de-a mai iubi cum vei incetá si tu. Eu numai odata am iubit in viétia, — tu inse, care esci de o natura mai invapaiata, se póte cá vei iubi mai de multeori; dara pentru ace'a amorulu meu totu nu a duratu mai multu, decátu unu momentu, cum va durá si alu teu — pentru ca aloe, care infloresce numai odata intr'unu seclu, si ros'a, care impuscesc in tóta lun'a, totu intru-o forma numai câteva'a díle 'si tiénu florile s'ale.

— Si déca ai iubit — dîsei eu — pentru ce ai tainuitu de-inaintea amicului teu?

— Pentruca cunósceám ómenii — dîse elu cu amariune, — si presêmtiám ce acum s'a sî intemplatú; apoi fiendu ambitiosu nu voiám se ajungu a fi compátimitu nici chiar' de tene. — — Elu tacú.

— Si pentruce ai fostu abandonatu? 'lu intrebái eu aprópe spariatu.

— De bunaséma pentruca unu altalu mai vrednicu, adeca mai de neamu ori mai bogatu, mi-a cuprinsu locul; cá-ci amorulu e orbu, si nu are ce se ne cuprinda mirare, déca se mișca la audiulu unui nume frumosu séu la sunetulu unui micu auru. — — Nópte

buna; viséza cu iubit'a t'a, si déca si dens'a inca va visá de cai frumosi, cu cari ve veti carutiá impreuna prin Paris, de servitori in livrea si de cas'a t'a, mâne va primi amorulu teu.

Nu sum in stare a descrie ce impressiune neplacuta au avutu asupr'a mea aceste cuvinte ale amicului meu; dara dupace am remasu singuru si am privitu la ceriulu azuru stralucindu de stele, chipulu Iuliei se ivi de nou in sufletulu meu si numai gândiám decátu la dens'a.

XI.

Nu vrén se te obosescu cu descrierea fericirii miele. Cá ceriulu curatu de véra, pre azurulu carui'a nu poti deosebí nemicu, pentruca radiale sórelui totulu nilu presenta in asemene lumina; cá regiunea pre planulu carei'a tî-se obosese privirea, pentruca totu pasiulu de pamentu e verde si in floritu: ast'felu 'mi erá viéti'a in primele díle ale amorului meu — o fericire nemarginita.

Si cum ar' fi si fostu acést'a altmintrea. — Déca existe fericire in lume, déca este cev'a demnu de viétia, de buna-séma primulu amoru e acel'a; acésta idealitate ne intinde mai multa placere, decátu intréga realitatea acestei vieti. Si cum se nu me fi sêmtitu eu fericitu, cându mi se oferí de-odata si pe neasceptate atát'a bucuria si placere. Nici cându nu credu se se fi impartasitu vre-unu omu in acésta viétia de atát'a fericire cá mene in acele díle.

Cu Armand me intêlniám mai raru, si cu tóte ca nu voiám a recunósce, sêmtiám totusiu ca m'am instrainatu de catra elu. — In anima incapu mai multe sêmtiiminte, dara numai o passiune; si in anim'a mea mai inainte si amicéti'a inca se prefucusé in passiune. Acum numai unu gându aveám in sufletulu meu si numai o passiune in anim'a mea, si objectulu acestor'a erá Iuli'a. — Si ce 'mi si trebuiá mai multu. Ace'a in ce se transporta anim'a nóstra, devíne pentru noi o lume, si fia ace'a patri'a nóstra ori cutare femeia, ea e in stare a ne face fericiti, indata ce o iubimu intru-atát'a cátu pentru ea ne uitamu pre noi insine.

Matusi'a, precum poti cugetá, mi partiniá passiunea; dens'a erá buna si affabila dela natura, si in vrést'a ace'a a vietiiei la care ajunsese ea, ori-care femeia privesce cu bunavoientia passiunea acést'a care odinóra o-a facutu fericita si pre dens'a, si cu placere asculta povestirile tainice ale amorosiloru, prin cari i-se reamintesce trecutulu vietiiei s'ale. Sermana femeia buna! de câte ori si-a cautatu de lucru pe afóra, numai cá se ne póta lasá singuri, — cátu de vesela erá de câteori venindu cu pasi lini poteá se intre in chilia fàrà cá se observamu noi sosirea ei; câte sperantie dulci a stêruitu dens'a in anim'a mea prin cuvintele ei incuragiátore, de câte ori 'mi vorbiá de Iuli'a, descoperindu-mi vre-unu cuventu scapatu din gur'a ei, ori spunendu-mi ca a inrositu cându au fostu vorba de mene, si mai scié Ddieu câte alte amenunte in cari anim'a mea atunci 'si affá fericirea ei. Dens'a inca erá mândra de amorulu meu, viéti'a ei aveá érasiu o tiéata, si acést'a o futineriá.

(Va urmá.)

Proprietariu, Redactoru respundietoriu si Editoru: **Niculae Fekete Negrutiu.**

Imprimari'a „Auror'a“ p. A. Todoranu in Gherla.